

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра психолого-медико-педагогічних основ корекційної роботи

Кваліфікаційна робота
магістра

з теми: **«ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО
СТИЛЮ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ
З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ»**

Виконала:
студентка KorOs1-M20z групи
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Бугай Катерина Дмитрівна

Керівник:
Вержиховська О.М.,
кандидат педагогічних наук, доцент

Рецензент:
Левицький В.Е.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри логопедії
та спеціальних методик

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТАНОВЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З НОРМОТИПОВИМ РОЗВИТКОМ ТА ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ.....	7
1.1. Суть, структура, основні напрямки дослідження проблеми індивідуального стилю діяльності.....	7
1.2. Проблема становлення індивідуального стилю трудової діяльності у молодших школярів з нормотиповим розвитком та порушеннями інтелекту.....	26
Висновки до першого розділу.....	42
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ.....	44
2.1. Методика констатувального етапу дослідження.....	44
2.2. Аналіз результатів констатувального етапу дослідження.....	51
Висновки до другого розділу.....	56
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ.....	59
3.1. Передумови становлення індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту.....	59
3.2. Програма формування індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту.....	66
Висновки до третього розділу.....	72

ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	80

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-економічні зміни у нашій державі зумовили необхідність реформування освіти, основним завданням якої є підготовка підростаючого покоління до самостійного життя. Розв'язання цього завдання надзвичайно актуальне для спеціальних освітніх закладів, у яких навчаються діти з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема діти з інтелектуальною недостатністю.

Діти з порушеннями інтелекту характеризуються загальними та специфічними закономірностями розвитку, що відповідають своєрідній структурі їх недоліку, індивідуально-типологічними особливостями психофізичного розвитку та його відхилень. Усе це впливає на виконання дітьми навчально-трудова завдань. При цьому упродовж життя в них формується свій індивідуальний стиль діяльності (ІСД), зумовлений особливостями нервової системи та порушенням розвитку, який має компенсаторне та адаптивне значення для ефективного виконання діяльності. Виявлено становлення ІСД у дітей з порушеннями інтелекту у процесі навчання праці (В. Ляшко, О. Хохліна), якому відводиться особлива роль у корекції їх розвитку та підготовці до самостійної життєдіяльності (Г. Дульнєв, В. Карвяліс, Г. Мерсіянова, С. Мирський, Б. Пінський, О. Хохліна та ін.).

Проблема ІСД досліджувалась, К. Гуревичем, Є. Ільїним, Є. Климовим, Г. Корольковою, Б. Ломовим, В. Мерліним, М. Щукіним та ін. у розрізі вивчення індивідуально-типологічних особливостей розвитку людини у зв'язку з її діяльністю та професійним становленням. Проведено значну кількість досліджень з проблем трудової підготовки учнів з порушеннями інтелекту, виконання ними трудової діяльності (Є. Білевич, І. Бех, В. Бондар, Г. Дульнєв, В. Кащенко, В. Карвяліс, А. Корнієнко, Н. Королько, Г. Мерсіянова, Б. Пінський, В. Синьов, К. Турчинська, О. Хохліна та ін.), з вивчення її окремих типологічних та індивідуальних особливостей

(С. Мирський, Н. Павлова та ін.), які враховуються у процесі навчання праці в учнів з порушеннями інтелекту. Проблема ж індивідуального стилю трудової діяльності учнів з порушеннями інтелекту уперше розглядається в контексті вивчення його компенсаторних, адаптивних та корекційних механізмів з метою забезпечення корекційної спрямованості трудового навчання дітей з порушеннями інтелекту лише В. Ляшко, О. Хохліною. Актуальність і недостатня розробленість вище зазначених питань зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи магістра **«Передумови становлення індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту»**.

Мета дослідження полягає у розробці науково обґрунтованої та експериментально перевіреної системи роботи зі становлення індивідуального стилю діяльності в учнів з порушеннями інтелекту.

Об'єкт дослідження: є процес трудового навчання в молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Предмет дослідження: передумови й особливості становлення індивідуального стилю діяльності в учнів з порушеннями інтелекту в процесі трудового навчання.

Гіпотеза дослідження: становлення індивідуального стилю діяльності в учнів з порушеннями інтелекту є результативним та ефективним у процесі трудового навчання.

Для реалізації поставленої мети було окреслено такі **завдання дослідження:**

1. На основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з'ясувати суть індивідуального стилю діяльності та його становлення.

2. Емпірично дослідити в молодших школярів з порушеннями інтелекту особливості індивідуального стилю трудової діяльності.

3. Визначити передумови становлення та розробити програму індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Методи дослідження: системний аналіз наукової психолого-педагогічної літератури в розрізі проблеми, яка досліджувалася; теоретичне вивчення й узагальнення передового педагогічного досвіду; констатувальний та формувальний етапи дослідження; кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Експериментальна база дослідження. «Інклюзивно-ресурсний центр» с. Клішківці Дністоровського району Чернівецької області.

Теоретична значущість полягає в здійсненні теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури щодо з'ясування суті індивідуального стилю діяльності та його становлення в молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Практичне значення полягає у дослідженні в молодших школярів з порушеннями інтелекту особливостей індивідуального стилю трудової діяльності; визначенні передумов становлення та розробці програми індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на студентській науково-практичній конференції в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Публікації: Робота висвітлена у статті «Формування індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту».

Структура роботи: робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Теоретико-практичний аналіз проблеми формування індивідуального стилю трудової діяльності в молодших школярів з порушеннями інтелекту дав нам змогу сформулювати такі висновки.

Одним з найважливіших шляхів пристосування людини з її індивідуально-типологічними особливостями до діяльності є становлення у неї індивідуального стилю діяльності (ІСД). Таке пристосування та урівноваження вимог діяльності, як і середовища в цілому, та особливостей людини здійснюється на основі використання нею індивідуально-своєрідних прийомів, засобів діяння та індивідуальних особливостей особистості, за допомогою яких реалізуються сприятливі для ефективного виконання діяльності можливості, а недостатні компенсуються чи нівелюються.

ІСД визначається як обумовлена типологічними особливостями людини стійка система способів, що склалася в неї для найліпшого здійснення певної діяльності та стабільно характеризує її в типових умовах. ІСД є індивідуально-своєрідною системою психологічних засобів, до яких свідомо чи стихійно вдається людина з метою найефективнішого врівноваження своєї типологічно обумовленої індивідуальності з предметними, зовнішніми умовами діяльності.

В основі ІСД лежить індивідуальний спосіб діяльності, який у своєрідній формі відтворює об'єктивні та суб'єктивні умови її здійснення. Такий спосіб визначається на основі порівняння з еталонним – нормативно схваленим, тобто узагальненим і закріпленим у розрахованих на абстрактного суб'єкта інструкціях та на середні умови. Ознаками ІСД є: стійка система прийомів та способів діяльності; її зумовленість особливостями особистості та слугування засобом ефективного пристосування до об'єктивних вимог виконання діяльності.

Дослідження проблеми ІСД здійснювалось переважно у напрямках з'ясування значення біологічних та соціальних детермінант у його

становленні, вивчення особливостей нервової системи як біологічної основи ІСД, відповідних проявів у діяльності та типів (підготовчого та виконавчого), зумовлених особливостями нервових процесів збудження та гальмування. ІСД є прижиттєво сформованою системою дій, що знаходиться у безпосередній залежності від типу нервової системи та темпераменту. Властивості нервової системи обумовлюють відмінності у діяльності людей, впливаючи на її стратегію, яка забезпечує їм однаковий рівень ефективності.

Особливе місце у проблемі визначення засобів пристосування людей з різними особливостями нервової системи та темпераменту до різних видів діяльності з метою ефективного їх засвоєння та виконання займає питання становлення та формування ІСД на основі використання механізмів компенсації та корекції. Його формування передбачає становлення в учнів з порушеннями інтелекту скоригованого відповідно до вимог діяльності та оптимального її виконання індивідуального стилю в оптимальних межах.

Становлення в дитини з порушеннями психофізичного розвитку, зокрема у дитини з порушеннями інтелекту, ІСД є важливим напрямком підвищення ефективності її трудового навчання, корекційно-розвивального впливу та підготовки до самостійної життєдіяльності. Формування ІСД у дитини з порушеннями інтелекту здійснюється за тією ж стратегією, що й корекційно-розвивальна робота з урахуванням структури недоліку - з опорою на становлення усвідомлених, регульованих психічних функцій та способів дій. Розв'язання цієї проблеми передбачає вивчення зазначеного психічного утворення в учнів у зв'язку з ефективністю виконання трудових завдань, загальними та типологічними особливостями розвитку. Це ж, у свою чергу, сприятиме визначенню передумов ефективного становлення в учнів з порушеннями інтелекту ІСД.

Методика констатувального етапу дослідження складалася з напрямків, якими передбачалося вивчення в досліджуваних індивідуального стилю трудової діяльності (його типу, рівня сформованості) та ефективності розв'язання трудового завдання. Вивчення стилю діяльності в молодших

школярів з порушеннями інтелекту у процесі виконання практичних завдань здійснювалось за показниками: відповідність послідовності операцій; кількість додаткових дій, що використовується впродовж виконання завдання; співвіднесення додаткових та основних дій; аналіз та організація умов діяльності; відповідність виробу зразку; час виконання дій.

Ефективність виконання трудового завдання визначалась на основі врахування проявів усіх показників, що взяті за основу вивчення ефективності трудової діяльності та наведені у низці праць. Такими показниками ефективності виконання трудового завдання були обрані: правильність; швидкість; цілеспрямованість; самостійність; розуміння завдання; вербалізація способу виконання завдання; якість виробу.

Було виявлено чотири рівні сформованості та ефективності індивідуального способу трудової діяльності: низький, середній, достатній, високий.

Вивчення ІСД у молодших школярів з порушеннями інтелекту показало, що у них переважають достатній та середній рівні сформованості ІСД. Дані про кількісні значення ефективності виконання трудового завдання за окремими показниками (від найбільшого до найменшого) в молодших школярів з порушеннями інтелекту розподілилися наступним чином: цілеспрямованість (70%) → розуміння завдання (70%) → самостійність (50%) → швидкість (60%) → вербалізація способу виконання завдання (50%) → правильність і якість виробу (60% кожний). Тоді як показники кількісних значень ефективності трудового завдання (від найбільшого до найменшого) в учнів молодших класів з типовим розвитком розподілились наступним чином: вербалізація способу виконання завдання (90%) → самостійність (90%) → цілеспрямованість (90%) → розуміння завдання (90%) → якість виробу (90%) → правильність (80%) → швидкість (100%).

Якісний та кількісний аналіз ІСД під час виконання трудового завдання молодшими школярами з порушеннями інтелекту показав, що 30% дітей має низький рівень її сформованості, зокрема трудове завдання учень розуміє

лише після спільного з експериментатором аналізу умов завдання (зразка та ін.), його пояснення. Виконує трудові дії спільно з експериментатором. Потребує стимуляції, постійного контролю та значної допомоги щодо виконання трудового завдання. До середнього рівня віднесено 40% молодших школярів з порушеннями інтелекту, зокрема розуміння трудового завдання дитиною потребує додаткового аналізу умов (зразка та ін.). Учень виконує завдання на основі показу способу виконання дій. За допомогою експериментатора відтворює спосіб виконання трудового завдання. Правильність та швидкість виконання трудових дій є недостатньою. Виготовлений виріб (виконана робота) має низький рівень якості. Потребує постійного контролю та допомоги за ситуацією щодо цілеспрямованого поетапного виконання трудового завдання. Для 30% дітей характерний достатній рівень, зокрема учень трудове завдання в основному розуміє. Відтворює (переказує) спосіб його виконання. Має задовільний рівень правильності та швидкості виконання трудових дій. Виготовлений виріб (виконана робота) має достатній для використання за призначенням рівень якості. Цілеспрямованість, поетапність виконання завдання в основному відповідають вимогам, але в окремих випадках потребує контролю та допомоги.

Передумовами становлення індивідуального стилю трудової діяльності молодших школярів з порушеннями інтелекту є: забезпечення становлення у них типу ІСД (підготовчого чи виконавчого); підвищення рівня його сформованості; формування учбово-практичної діяльності за повнотою її складових та показників ефективності; розвиток пізнавальної сфери психіки та мовленнєвого опосередкування діяльності; урахування наявних у дитини властивостей нервової системи, типу темпераменту, форми олігофренії, року навчання, виявлених особливостей прояву досліджуваних явищ, рівня та характеру зв'язку між ними.

З метою підвищення ефективності трудового навчання та становлення раціонального щодо умов праці способу виконання трудового завдання (як

основи стилю) в молодших школярів з порушеннями інтелекту сприятиме проведення роботи, що уможливорює врахування виявлених у нашому дослідженні їх особливостей, та в якій будуть витримані основні визначені вимоги та принципи і яка проходитиме за наступними позиціями: формування ІСД; формування операційно-організаційного компонента навчально-трудої діяльності в процесі виконання трудового завдання за показниками ефективності його виконання (правильність, швидкість, цілеспрямованість, самостійність, розуміння завдання, вербалізація способу його виконання та якість виробу); розвиток пізнавальних процесів, що лежать в основі засвоєння та виконання діяльності (сприймання, мислення та пам'ять).

Програма формування індивідуального стилю трудової діяльності в учнів початкових класів з порушеннями інтелекту, відповідно до визначених передумов, передбачає застосування спеціально розробленої системи занять з використанням можливостей змісту, методики та організаційних форм трудового навчання з дотриманням необхідних для досягнення поставленої мети психолого-педагогічних вимог, принципів та теоретичних підходів. В основу занять покладено поетапне становлення раціонального способу діяльності: засвоєння учнями еталонного способу діяльності; набуття ними досвіду самостійно визначати спосіб діяльності; усвідомлення переваг еталонного та індивідуального способу діяльності з огляду на часові витрати та психофізичні зусилля, якість виробу; самостійне визначення способу, максимально наближеного до еталонного.

Проведення роботи за програмою передбачає забезпечення становлення усіх складових діяльності учнів – мотиваційної (наявність позитивного ставлення до виконання навчально-практичних завдань), змістової (засвоєння необхідних для виконання завдань техніко-технологічних знань про предмет, знаряддя, процес, результат); операційно-організаційної (засвоєння трудових дій та основних етапів виконання завдань).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондар В.І. Підготовка учнів допоміжної школи до самостійної трудової діяльності. К. : Рад. школа, 1988. 128 с.
2. Волкова Н.П. Педагогіка : посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : «Академія», 2002. 576 с.
3. Выготский Л.С. Основы дефектологии. (Собрание сочинений: в 6-ти т.) / под ред. Т.А. Власовой. М.: Педагогика, 1983. Т.5. 368 с.
4. Гуревич К.М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы. М.: Наука, 1990. 272 с.
5. Державний стандарт спеціальної освіти дітей з особливими потребами / [АПН України]. К.: Ін-т спец. педагогіки, 2003. 12 с.
6. Дульнев Г.М. Основы трудового обучения во вспомогательной школе : психолого-педагогическое исследование. М.: Педагогика, 1989. 21 с.
7. Еременко И.Г. Олигофренопедагогика. К.: Вища школа, 1985. 328 с.
8. Єременко І.Г. Навчання учнів допоміжної школи користуватися знаннями й уміннями. К.: Педагогіка, 1981. 136 с.
9. Жаренкова Г.И. Коррекционная направленность трудового обучения в начальных классах школы для детей с задержкой психического развития: метод. Рекомендации. М.: Педагогика, 1987. 47 с.
10. Забрамная С.Д. Развивающие занятия с детьми: «Психолого-педагогическая диагностика и консультирование» / за ред. С.Д. Забрамная, Ю.А. Костенкова. М.: «В.Секачев», 2001. 80 с.
11. Исаев Е.И. Психологические особенности планирования действий у младших школьников: автореф. дис. на получение научн. степени канд. психол. наук: спец «Возрастная и педагогическая психология». М., 1994. 17 с.
12. Коломинский Н.Л. Развитие личности учащегося вспомогательной школы . К.: Рад. школа, 1989. 87 с.

13. Компьютерная программа SPSS for Windows 11.0.
14. Кондратенко Л. О. Розумові здібності дитини: диференціально-діагностичний довідник психолога школи I ступеня. К. : Главник, 2004. 112 с.
15. Корекційні заняття психолога з дітьми / укл. Т.Ш. Червонна. К. : Шк. світ, 2009. 128с.
16. Коробко С.Л. Робота психолога з молодшими школярами: методичний посібник / укл. С.Л. Коробко, О.І. Коробко. К. : Літера ЛТД, 2008. 416 с.
17. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості. / під ред. Л.М. Проком'єнко, В.В. Андріївська, Г. О.Балл та ін. К. : Рад. школа, 1989. 608с.
18. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи для дітей з порушеннями розумового розвитку /за ред. О.П. Хохліна. К. : Освіта, 2002. 94 с.
19. Кущенко І.В. Психологічні особливості засвоєння техніко-технологічних знань учнями початкових класів допоміжної школи : дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.08. К., 2007. 206 с.
20. Леонтьев А.Н. Общее понятие о деятельности. М. : Наука, 1984. 134 с.
21. Максименко С.Д. Психология формирования трудовых умений школьников: сравнительный анализ деятельности учащихся массовой и вспомогательной школ / укл. Максименко С.Д., Бондарь В.И., Бех И.Д. К. : Рад. шк., 1980. 110 с.
22. Марінушкіна О.Є. Корекційні програми на допомогу практичному психологу ДНЗ / уклад. О. Є. Марінушкіна, Г. В. Замазій. Х. : «Основа», 2008. 204 с.
23. Мерсиянова Г. Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы. К. : Рад. шк., 1985. 81 с.
24. Мерлін В.С. Психология індивідуальності. К. : Освіта, 1996. 189 с.

25. Миронова С.П. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підручник. Кам'янець- Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет, 2015. 312 с.
26. Миронова С.П. Методика корекційної роботи при порушеннях пізнавальної діяльності: підручник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет, 2014. 260 с.
27. Миронова С.П. Основи корекційної педагогіки: навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет, 2010. 264 с.
28. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: монографія. Кам'янець-Подільський Кам'янець-Подільський національний університет, 2007. 304 с.
29. Мерсиянова Г.Н. Выполнение практических заданий учащимися вспомогательной школы. К. : Рад.школа, 1985. 81 с.
30. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка: навчальний посібник. 5-е вид., допов. і перероб. К. : Вища освіта. 2007. 656 с.
31. Основи спеціальної дидактики / за ред. І.Г.Єременко. 2-е вид., перероб. К. : Освіта. 1988. 200 с.
32. Основы специальной психологии: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / под. ред. Кузнецова Л.В., Переслени Л.И., Солнцева Л.И. и др. М. : «Академия», 2003. 480 с.
33. Павлова Н.П. Типологические особенности учащихся вспомогательных школ в трудовом обучении. М. : «Академия», 1983. 123 с.
34. Павлова Н.П. Трудовое обучение в 1-3 классах вспомогательной школы. М. : Просвещение, 1988. 176 с.
35. Петрова В.Г. Психология умственно отсталых школьников: учебное пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / под. ред. В.Г. Петрова, И.В. Белякова. М. : «Академия», 2002. 160 с.

36. Пинский Б.И. Коррекционно-воспитательное значение труда для психического развития учащихся вспомогательной школы. М. : Просвещение, 1985. 127 с.
37. Практикум по психофизиологической диагностике: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / составит.: Н.Г. Казин, Н.Г. Блинова, Л.Н. Игишева, Н.А. Литвинова, А.И. Федоров. М. : ВЛАДОС, 2000. 128 с.
38. Психологія : Підручник / за ред. Трофімов Ю.Л., Рибалка В.В., Гончарук П.А та ін К. : Либідь, 2001. 560 с.
39. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: підруч. для студ. педагогічних факультетів. К. : Абрис, 1997. 416 с.
40. Синев В.Н. Коррекция интеллектуальных недостатков у учащихся вспомогательной школы: дисс. ...доктора пед .наук: 13.00.01. М., 1988. 359 с.
41. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини : підручник / укл. Синьов В.М., Матвєєва М.П., Хохліна О.П. К. : Знання, 2008. 359 с.
42. Синьов В.М. Психологічні питання корекційної роботи на уроках географії / за ред. Ж. И. Шифт, В. Г. Петрова, Т. Н. Головина. М. : Педагогика, 1980. С.114–128.
43. Толочек В.А. Устойчивые и изменчивые характеристики и компоненты индивидуального стиля деятельности (на примере спортивной борьбы дзюдо): автореф. дисс. канд. психол. наук. М., 1985. 25 с.
44. Трудове навчання : зб. наук. статей / за ред. Тхоржевський Д.О. К. : Освіта, 1998. 141 с.
45. Трудовое обучение во вспомогательной школе / ред. В.И. Бондарь. К. : Рад. школа, 1981. 96 с.
46. Хохліна О.П. Корекційна спрямованість трудового навчання в допоміжній школі : навчально–методичний посібник. К. : ТОВ «Імідж Прінт», 2006. 176 с.
47. Хохліна О.П. Державний стандарт освіти для спеціальної загальноосвітньої (допоміжної) школи для дітей з порушеннями

інтелектуального розвитку. Освітня галузь «Технології» (початкова ланка) / за ред. О. П. Хохліна, Г. М. Мерсіянова . К. : Освіта. 2003. 12с.

48. Хохліна О.П. Загальна характеристика оновленого змісту трудового навчання та рівнів навчальних досягнень учнів 1-3 класів допоміжної школи. *Рідна школа*. 2003. № 7. С. 11–14.

49. Хохліна О.П. Програма з трудового навчання для допоміжної школи (підготовчий, 1-3кл.) / укл. Хохліна О.П., Мерсіянова Г.М. – К. : Освіта. 2003. 47 с.

50. Хохліна О.П. Трудове навчання: програми для підготовчого – 1 кл. спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та розумово відсталих. К. : Пед. преса, 2005. 53 с.

51. Хохліна О.П. Трудове навчання: програми для 2–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів для розумово відсталих дітей / за ред. Хохліна О.П., Мерсіянова Г.М. К. : «Неопалима купина», 2006. Ч. 2. С. 94–116.

52. Хохліна О.П. Психолого-педагогічні основи корекційної спрямованості трудового навчання учнів з вадами розумового розвитку. К. : Пед. думка, 2000. 242 с.

53. Хохліна О. П. Формування індивідуального стилю діяльності в процесі трудового навчання учнів з вадами інтелекту. *Гуманізація навчально-виховних програм* : наук.-метод. збірник. / за ред. Г.І. Легенького, В.І. Сипченка. Слов'янськ : вид-во Центр СДП, 2001. Вип.9. С. 174–177.

54. Хохліна О.П. Формування індивідуального стилю діяльності в процесі трудового навчання дітей із інтелектуальними вадами розвитку. *Дефектологія*. 1997. №4. С. 174–177.

55. Хохліна О.П. Розвиток дитини: формування індивідуального стилю діяльності. *Освіта і управління. Наукова організація педагогічного процесу*. 1999. №4. С. 69–74.

56. Чебышева В.В. Психология трудового обучения. М. : Просвещение, 1999. 303 с.
57. Шадриков В. Д. Проблемы системогинеза профессиональной деятельности. М. : Наука, 1982. 185 с.
58. Шалимов В.Ф. Клиника интеллектуальных нарушений. М. : АCADEMIA, 2003. 160 с.
59. Шиф Ж.И. Особенности восприятия и представления умственно отсталых школьников. *Особенности умственного развития учащихся вспомогательных школ.* / под. ред. Ж.И. Шиф. М. : «Просвещение», 1985. С. 154–187.
60. Шиян Б.М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008 276 с.
61. Ярова Л.П. Формування самоконтролю у молодших школярів допоміжної школи : методичні рекомендації / за ред. Ярова Л.П., Стрельчук С.С. Кіровоград : Освіта, 1993. 34 с.